

LEADER projekti – lai būtu labāki, lai būtu vairāk

Biedrības “Ziemeļkurzemes biznesa asociācija” (ZBA) koordinatore Gunta Abaja, atskatoties uz LEADER programmas projektu konkursiem, analizē paveikto un nepilnības projektu pieteikumus, kā arī informācijas aprītē, mudinot turpmāk sabiedrību gan aktivizēties, gan rakstīt kvalitatīvākus projektus, lai pēc iespējas pilnīgi izmantotu kā Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), tā Jūrlietu un zivsaimniecības fonda (EJZF) finansiālo atbalstu. Atgādināsim, ka LEADER būtība ir uzlabot gan ekonomiskos, gan sociālos apstākļus lauku iedzīvotājam, reizē saglabājot vidi, un ierosmei jānāk no pašiem iedzīvotājiem.

Par finansējumu – nedaudz skaitļu valodā

Līdzko šajā ES plānošanas periodā (2016-2020) saņēmām finansējumu, tā uzreiz 2016. gadā izsludinājām pirmos projektu konkursus. No ELFLA piešķirtā finansējuma – 2 237 140,40 EUR – esam apguvuši 1 294 988,10, tātad **pieejamais finansējums otrajam posmam ir 942 152,29 EUR**, no EJZF piešķirtā finansējuma – 3 865 765,73 EUR – esam apguvuši 2 148 745,88 EUR, **pieejamais finansējums otrajam posmam ir 1 719 678,05 EUR.**

Vietējās partnerības aktivitāte – projektu daudzums un piesaistītais finansējums

Atbilstoši prasībām, kādas mums ir fonda finansējuma apguvē, pēc pašreizējā plānošanas perioda pirmā posma (2016. gads – 2018. gada septembris) pērnā gada beigās ZBA veica novērtējumu apgūtajam finansējumam – kā esam sasnieguši izvirzītos rādītājus un kā piesaistītais finansējums sadalās vietējās partnerības teritorijā. Atgādināsim, ka mūsu LEADER programmā mazākā teritoriālā vienība ir pagasts. Aplūkojot kopā abu fondu, ELFLA un EJZF, atbalstu, visvairāk finansējuma piesaistīts piekrastē – Kolkas pagastā un Ventspils pilsētā. Tas ir loģiski, jo saistās ar kultūras mantojuma finansējumu, un ne velti šeit vienam projektam ir pieejams vislielākais finansējums, proti, 400 000 EUR attiecināmos izdevumos. Runa ir par Ventspils Piejūras brīvdabas muzeju, kas pārstāv visu piekrastes kultūras mantojumu, kas jau ilgstoši ir vākts un kas bija jāatjauno. Savukārt Kolkas pagasts izceļas ar tikko atklāto Lībiešu saietu namu. Tur ir arī ierīkots stāvlaukums, piedevām Kolkā darbojas arī aktīvākais piekrastes zvejnieks, kurš jau īstenojis divus projektus. Arī Dundagas, Tārgales un Vārves pagasts ir aktīvo pulkā. Vārvē un Dundagā ir rosīgākie uzņēmēji. Jāuzsver, ka šajos pagastos aktīvs ir arī sabiedriskais sektors un pašvaldības.

Redzamas ir arī *baltās* teritorijas. Projekti nav iesniegti un tātad finansējums nav piesaistīts trīs pagastos – Puzē, Zlēkās, Lubē – un Piltenes pilsētā. Situācija gan visur nav vienāda. No Piltenes ir bijuši iesniegti pat vairāki projekti, bet to kvalitāte nav bijusi pietiekama. Varbūt projektu pamatā nav bijuši īsti pārdomāti mērķi. No Zlēkām bija iesniegts viens uzņēmējdarbības projekts, kuru iesniedzējs pēc tam atsauc. No Puzes un Lubes gan neiesniedza nevienu projektu ne sabiedriskajā sektorā, ne uzņēmējdarbībā.

Analizējot sīkāk, saskatāmi arī objektīvi iemesli. Gan Puzē, gan Lubē ir lieli lauksaimnieki, un lielie uzņēmēji nevar piedalīties LEADER programmas projektu konkursos, – viņiem ir pieejami tiešie fondi. Protams, projektu neesamības iemesls var būt arī tas, ka pietiekami daudz jau ir izdarīts.

Vēl viens secinājums – nozīmē ir tradīcijām. Tajās vietās, kur jau ir attīstījusies uzņēmējdarbība, kā Dundagā un Vārvē, tā turpina attīstīties, piesaistot finanses un rādot citiem pozitīvu paraugu, ka iespējas ir, tikai jāgrib.

Plānotie un sasniegtie rādītāji

Aplūkojot pirmajā posmā (2016. gads – 2018. gada septembris) plānoto un sasniegto, jāsecina, ka rezultāti ir labi. Tā ELFLA bijām iecerējuši atbalstīt vismaz 20 uzņēmējdarbības projektus, līdz šim ir atbalstīti jau 24, līdz perioda beigām plānojam atbalstīt vēl 11. Jaunu darbavietu radīšana ir visas LEADER programmas darbības stūrkmens, pamatu pamats vietējai attīstībai. Uzņēmumam šie rādītāji ir jāasniedz trešajā darbības gadā. Šeit ir piesardzīgi plānots, jo radīt darbavietas nozīmē uzņēmējam maksāt visus nodokļus, darba algas. Tomēr uzņēmēji iet šajā virzienā. Bijām domājuši vismaz 5 darbavietas, bet varētu būt pat 45. Sabiedriskās iniciatīvas un publiskās infrastruktūras jomā bija plānoti 25 projekti, jau realizēti ir 26, un domājam, ka līdz perioda beigām varētu būt pavisam

45.

EJZF bija sarežģīti nosacījumi uzņēmējdarbībā, kas apgrūtināja uzņēmējiem pretendēt uz finansējumu un īstenot projektus. Tāpēc prognozējot bijām piesardzīgi. Plānoti bija 5 projekti, atbalstīti ir 8, tagad domājam, ka varētu būt 10 projekti. Jaunas darbavietas bija plānotas vismaz 2, ir radītas 12, un domājam, ka šis skaitlis tāds arī paliks. Vides objektus plānojām 5, līdz šim atbalstīti ir 3, posma beigās būs tie paši plānotie 5. Savukārt sakārtotus vai izveidotus kultūras objektus bijām plānojuši 5, atbalstīti ir 7, posma noslēgumā varētu būt 10.

Piekrastes uzņēmējdarbība

Programma vairāk ir domāta piekrastes zvejniekiem, un viņiem ir arī interese, bet šīs uzņēmējdarbības īstenošana prasa vispirms ieguldīt savu naudu. Diemžēl bankas pārāk nevēlas atbalstīt šādu uzņēmējdarbību. Drošāks sasniedzamais rādītājs ir darbavietu radīšana, nevis zvejas apjoma palielināšana, jo zivju resursi un arī laikapstākļi ir ļoti mainīgs rādītājs. Daudziem piekrastes zvejniekiem ir pārāk mazi ieņēmumi no piekrastes zvejas. Piekrastes zvejniekiem gan tagad ir īpašs statuss, viņi var saņemt projektā 80 % finansiālu atbalstu, bet tad viņu ieņēmumiem no piekrastes zvejas jābūt vismaz 50 %. Un šo rādītāju diemžēl maz sasniedz. Mums gan ir iekšējie ūdeņi, kā Usmas ezers un Venta, bet tie ir iekšējie ūdeņi, tātad te nevar būt piekrastes zveja. Jāatzīst, ka tas ir fonda nosacījumu trūkums.

Būvniecības projekti

Te ir sarežģīta projektu izstrādes un saskaņošanas gaita Būvniecības likuma dēļ, kas apgrūtina uzņēmējam iekļauties sešu mēnešu periodā, bet arī te ir pretimnākšana, proti, uzņēmējs drīkst iesniegt projektu ar iecerī, būvprojektu, cenu aptauju par būvnieku izvēli, bet tad viņam jābūt gatavam uzsākt būvniecības procesu sešu mēnešu laikā pēc LAD lēmuma.

Gribu gan uzsvērt, ka nav jau katrā ziņā tikai jābūvējas vai jābūvējas no jauna. Var labiekārtot telpas par saviem līdzekļiem un ar projekta atbalstu nopirkt iekārtas, kas ļauj strādāt tālāk. Te ir iespēja, uz to var un vajag tiekties.

ELFLA 6. kārtas projekti

Līdzko tika apstiprināti stratēģijas grozījumi otrajam posmam, tā izsludinājām projektu konkursu lauku uzņēmējdarbībai, kas noslēdzās šogad 18. februārī. Mēneša laikā izvērtējām ELFLA 6. kārtā iesniegtos projektus un pieņēmām lēmumus. Pavisam tika iesniegti 14 projekti: no Vārves pagasta 4 (visi atbalstīti), no Dundagas un Kolkas pagasta pa 3 (katrā pagastā atbalstīti 2), no Usmas pagasta 2 (atbalstīts 1), no Ugāles un Valdgales pagasta pa 1 (abi atbalstīti).

Trīs projekti nepietiekamas kvalitātes dēļ nesaņēma vajadzīgo minimālo punktu skaitu. Cilvēkiem, kas piedalās jau otrajā projektu konkursā, vajadzētu progresēt, tam vajadzētu atspoguļoties projekta pieteikumā, diemžēl vienmēr tā nav. Ļoti gribētos sagaidīt daudz kvalitatīvākus projektus. Idejas, mērķi, ko uzņēmēji ar projektiem grib sasniegt, ir labi visiem, bet tieši izpildījuma, izpratnes par to, kas projektā jāapraksta, kam jābūt pamatotam, šoreiz reizēm pietrūka.

Kā pietrūkst – informētības, zināšanu, laika?

Viens jautājums – cik lielā mērā informācija sasniedz iedzīvotājus? Jā, ZBA izsludina projektu konkursus un raksta par īstenotajiem projektiem un to ieguvumiem novadu presē, protams, ievietojam informāciju ZBA mājaslapā, esam rīkojuši seminārus. Tāpat ievietojam informāciju arī sociālajos tīklos, kā *Facebook*. Bet cilvēki sociālajos tīklos ir grupās (*burbuļos*), informācijā ir jādalās, un acīmredzot tā vienmēr nenotiek vai arī notiek nepietiekami. Mēs gribam teritorijai vairāk piesaistīt jaunos cilvēkus, bet kā līdz viņiem nogādāt ziņas par *LEADER* projektu iespējam? Aicinājums – paskatīties visos medijos! Parasti ir tā – ja kāds “uz zemēm” ir īstenojis projektu, tad vietējā sabiedrība par to uzzina, tomēr varētu vēlēties, lai arī pašvaldības vairāk daudzinau paveikto. Pašu interesēs vien tas ir.

Saprotams, ka uzņēmējdarbībā daļa cilvēku publiski par savām idejām runā nelabprāt. Bet mēdz būt arī tā – uz konsultācijām, tā teikt, sarunu viens pret vienu cilvēks atnāk vairākkārt, tomēr projektu

neiesniedz. Idejas bijušas labas! Kāpēc tā notiek? Var būt, ka nepietiek zināšanu finanšu uzskaitē un grāmatvedībā un cilvēks atmet ar roku. Jā, ir īpašā lietvedības, dokumentu kārtošanas, projektu pieteikumu sagatavošanas lieta, lai gan projektu pieteikumi nav tik sarežģīti, lai tos nevarētu uzrakstīt paši. Sākumā var arī piesaistīt grāmatvedi. No projektu kvalitātes viedokļa raugoties, tie autori, kas paši visdziļāk gājuši iekšā sava projekta idejā, iztaujājuši mūs un saņēmuši palīdzību, galu galā ir ļoti labi sapratuši, kā uzrakstīt projekta pieteikumu, tie ir arī viskvalitatīvākie darbi. Tāpat svarīga ir labā griba, apņēmība. Protams, saprotama ir jauno uzņēmēju lielā piesardzība par produkcijas noietu, es arī konsultācijās uzsveru, ka ir saistības, kas jāpilda, ka būs sankcijas, ja nebūs sasniegti rādītāji. Iespējams, ka tas kādu nobaida, un ir jau tā – ja cilvēks nav pārliecināts, tad labāk tiešām nesākt. Vēl esmu novērojusi, ka cilvēkiem ir arī komunikācijas grūtības, bailes otreiz pārjautāt. No tā nu gan nav ne jākaunas, ne jābaidās! Nav muļķīgu jautājumu. Tie, kas iet un atkal prasa, noteikti iegūst.

Iepriekš teiktais ir par uzņēmējiem, kas pirmo reizi piedalās projektu konkursā. Mazliet pārsteidz tie gadījumi, kad otrais projekts ir krietni vājāks par pirmo. Ir taču iegūta projektu rakstīšanas pieredze! Tāpat vai nu cilvēks ir darbos iekšā līdz ausīm un traucējusi ar to saistītā steiga un paviršība, ko atspoguļo arī vērtēšanas kritēriji, vai nav veikts pašvērtējums, nav sekots līdzī pārraiņām, jo arī Ministru kabineta noteikumi mainās.

No savas puses varam teikt, ka palīdzība projektu rakstītājiem noteikti sniegsim. ZBA rīkos projekta mācības – kā rakstīt, kā gatavot, nevis vispārīgu informāciju, bet detalizēti, pat izbraucot uz vietām. Gaidām uzaicinājumus!

Visu to ļoti gribu likt pie sirds, jo ceram ZBA sagaidīt vairāk tiešām kvalitatīvu projektu. Iespējas ir. Otrā perioda uzņēmējdarbības pirmajā kārtā pavisam bija izsludināts 460 000 EUR finansējums, bet palika pāri. Tas gan nepazūd, tikai pārceļas uz otro posmu, un vēl viena konkursu kārtā paredzama šā gada beigās. Iespējams, ka tā būs arī pēdējā.

Trīs uzņēmēju ekspresaptauja

Četrus vienādus jautājumus uzdevām trim uzņēmējiem, kas piedalījās ELFLA 6. kārtas projektu konkursā un pirms tam jau bija piedalījušies iepriekšējā konkursa kārtā un īstenojuši savu projektu. Cilvēki pārliecinājušies, ka sekmīgi īstenots pirmais projekts devis labu ieguldījumu un atspērienu, tagad sasparojušies nākamajam. No ZBA puses šie projekti ir atbalstīti, tie tālāk nosūtīti vērtēšanai uz Lauku atbalsta dienestu (LAD).

Uz jautājumiem atbild Jānis Krūziņš, SIA “ZeTopo” īpašnieks.

– Kur sākotnēji uzzinājāt par projekta īstenošanas iespējām?

– Kad radās doma rakstīt pirmo projektu, brālis, kas jau bija rakstījis līdzīgu projektu, ieminējās par ZBA un tās atbalstu un palīdzību iesācējiem projektu jomā. Tad jau pats painteresējos, vai šāds projekts varētu gūt atbalstu. Atbilde bija apstiprinoša, un es ķēros pie darba.

Šoreiz par iespēju rakstīt projektu uzzināju ZBA mājaslapā un arī no ZBA koordinatores. Kad noslēdzās pirmais projekts, interesējos par nākamajiem, un viņa teica, ka 2018. gada beigās vai 2019. gada sākumā būs iespēja rakstīt atkal.

– Kas palīdzēja sagatavot projekta pieteikumu? Cik liels ir paša ieguldījums projekta sagatavošanā?

– Projekta pieteikumu par 90 % sagatavoju paša spēkiem, ZBA mājaslapā elektronisko versiju varu labi saprast, dažas nianšes noskaidroju, pakonsultējoties gan ar kolēģiem, kas līdzīgus projektus jau rakstījuši, gan ZBA, un galā tiku.

– Ar kādām grūtībām saskārāties projekta sagatavošanas un īstenošanas gaitā?

– Ar pirmo bija grūtāk, ar otru jau vieglāk, gads arī tikai bija pagājis. Zināju, kas jā dara. Iespējams, ka citiem, projektu rakstot, lielākās grūtības sagādā teksta daļa, apraksts. Man nebija sarežģīti, jo zināju, ko gribu.

– Kāds atbalsts pietrūka projekta sagatavošanas periodā?

– Viss gāja gludi, pats tikai pavēlu iesāku, bija jāpasteidzas, tas gan. Ko vajadzēja uzzināt, to e-pastā ZBA noskaidroju.

Uz jautājumiem atbild Andris Laukšteins, zv/s “Zvīņas L” īpašnieks.

– **Kur sākotnēji uzzinājāt par projekta īstenošanas iespējām?**

– No “Ziemeļkurzemes biznesa asociācijas” mājaslapas.

– **Kas palīdzēja sagatavot projekta pieteikumu? Cik liels ir paša ieguldījums projekta sagatavošanā?**

– Viss simtprocentīgi bija paša ieguldītais darbs un laiks.

– **Ar kādām grūtībām saskārāties projekta sagatavošanas un īstenošanas gaitā?**

– Pēc iepriekšējās pieredzes jau zināju, ka tie būs jautājumi par pieteikuma ailēm, kas tiek precizētas pēc LAD ieteikumiem. Līdz nākamajam projektam sīkumi aizmirstas.

– **Kāds atbalsts pietrūka projekta sagatavošanas periodā?**

– Atbalsta nepietrūka. Sagatavojot projekta pieteikumu, vienmēr ir iespēja precizējošos jautājumus uzdot ZBA koordinatorei, kas neliedz savu padomu.

Uz jautājumiem atbild Oļģerts Rudzroga, SIA “OliRiki” īpašnieks.

– **Kur sākotnēji uzzinājāt par projekta īstenošanas iespējām?**

– Uzsākot savu uzņēmumu, devāmies uz biznesa inkubatoru Ventspilī. Vajadzēja finansējumu, bet biznesa inkubatorā mums īsti nevarēja palīdzēt. Sāku meklēt internetā, kādas būtu iespējas jaunajiem uzņēmējiem savām iecerēm gūt daļu finansējuma. Atradu informāciju par ES finansējumu. Aizbraucu uz LAD Ventspilī, un tur man iedeva kontaktus ZBA. Braucām uz Dundagu. Tur ZBA koordinatore Gunta Abaja visu labi izstāstīja.

– **Kas palīdzēja sagatavot projekta pieteikumu? Cik liels ir paša ieguldījums projekta sagatavošanā?**

– Tas ir pilnībā pašu rakstīts darbs.

– **Ar kādām grūtībām saskārāties projekta sagatavošanas un īstenošanas gaitā?**

– Pērn, rakstot pirmo projektu, pietrūka zināšanu, kaut vai – kā sagatavot finanšu plūsmu. Bija arī ne pārāk godprātīgi piegādātāji. Galvenās grūtības saistījās ar pieredzes trūkumu. Tagad bija daudz vieglāk, paši bijām vienreiz izgājuši visam cauri un laikus arī sākām strādāt.

– **Kāds atbalsts pietrūka projekta sagatavošanas periodā?**

– Atbalsta nepietrūka. Drīzāk ierosinājums – vajadzētu dot iespēju projektu iesniedzējiem tos prezentēt komisijas priekšā. Es par pašreizējo situāciju un par sava uzņēmuma nākotni varu izstāstīt perfekti. To visu uzrakstīt tik labi nemāku. Tas arī palīdzētu atsijāt tos projektus, kurus tiešām rakstījuši paši idejas autori, no tādiem, kam apakšā ir kaut kādi zemūdens akmeņi.

Alnis Auziņš, biedrības “Ziemeļkurzemes biznesa asociācija” sabiedrisko attiecību speciālists